

УДК 141.319.8:7.038.6

DOI <https://doi.org/10.32782/hst-2024-20-97-04>

ВПЛИВ ПОСТМОДЕРНУ НА ФОРМУВАННЯ ТЕНДЕНЦІЙ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ АНТРОПОЛОГІЇ

РУСЛАН, ГРЕЧКОСІЙ¹

Анотація

Сучасна філософська антропологія повсякчас обростає новими тенденціями з-поміж дослідницької проблематики. Це пов'язано, з одного боку з тим, що сучасний світ підкидає все нових викликів, а з іншого, у канві самої філософської думки відбулися певні зміни. Мета і завдання статті полягають у виявленні постмодерного впливу на розвиток певних тенденцій у філософській антропології та обґрунтуванні необхідності пошуків нового інструментаря та методів до розуміння людського. Адже нова парадигма є не просто гіпотетичним явищем, а радше констатацією поступово виведеного процесу, що набуває нових характеристик. Так, з часу формування філософської концепції Постмодерну ми бачимо, що різні напрямки філософії, в тому числі й філософська антропологія, відходять від розлогих та об'ємно-універсалізованих систем, а звертається до окремих питань, проблем тощо. Також, протягом останніх десятиліть дещо змістилися акценти в розумінні самого людського, його можливостей та перспектив. Відтак, у статті ми будемо звертатися до деяких ключових моментів Постмодерну, що виступили переломними для філософсько-антропологічної думки. Постановка під сумнів цілісного «я» людини, що призводить до формування уявлення про фрагментарну, множинну та постійно змінювану ідентичність; ризомна розпорошеність людини з її номадичним кочуванням, що призводить до уявлення про глобальне, як об'єднує та розототожнює та дистанціює – одночасно; заперечення ідеї універсальної істини, об'єктивності її констант та відхід в бік серії постійно змінюваних варіативностей, різноманітних точок зору та досвідів тощо. Висновок. Постмодерністи перші кинули виклик традиційним уявленням про цілісність, центрованість, раціональність та автономність суб'єкта. У відповідності до контекстної історичної обумовленості вони визнали фрагментованість та множинність як єдиноможливі способи сприйняття, розуміння деконструйованого суб'єкта. І хоча ці способи осуджуються критиками, як такі що ведуть до релятивізму, нігілізму та фрагментованості самого людського досвіду. Все ж, варто погодитися, що за цим криється можливість звільнення від догм та відкритість новим перспективам у розумінні людського в складному, постійно змінюваному світі. Тим більш, що в світлі соціальних, технологічних чи інформаційних тенденцій старі підходи можуть виявитися вкрай неефективними.

Ключові слова: Постмодерн, філософська антропологія, концепт, трансгуманізм, постлюдина, «плинна ідентичність», глобалізація.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями полягає у виявленні підстав до змін вектору дослідницької площини в межах сучасної філософської антропології. Відтак, розуміння специфіки концептів Постмодерну та їх вплив на трансформацію проблематики філософської антропології надає розуміння динаміки до розвитку питань вивчення людини та людського.

Аналіз останніх досліджень і публікацій на які ми будемо опиратися в даній розвідці насамперед ґрунтується на матеріалі, який пропонують дослідники постмодерної філософії та філософської антропології. Таким чином, для формування мапи явищ Постмодерну, що спричинили тенденції змін ми будемо звертатися до

напрацювань таких інтелектуалів як: Ж. Дельоз, Р. Барт, Ж. Дерріда, М. Фуко, Д. Харавей та ін. В контексті україномовних авторів дану проблематику представлено розвідками таких авторів як: В. Петрушенка, К. Гончаренко та ін. З-поміж мислителів, які займалися питанням людини цікавість для нас становлять розвідки: Ж. Батайя, Р. Каюа, А. Аппадурі, тощо. Таким чином, ми будемо звертатися до авторів та їх розвідок, які дають обґрунтування впливу Постмодерну на зміни в філософсько-антропологічній проблематиці та увиразнюють «антропологічний поворот» в ХХ-ХХІ ст. З-поміж крайніх можна відзначити В. Петрушенка, який звертає увагу на те, що сучасна парадигма філософської антропології має враховувати напрацювання різних напрямків філософського знання, включаючи когнітивну, соціальну та історичну антропологію. А постмодерна філософія, яка спершу нібито намагався відкинути всі попередні напрацювання антропології, лише підсилює модифікацію тенденцій

Corresponding author:

¹ Навчально-науковий інституту філософії та освітньої політики Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (Київ, Україна)

E-mail: kfil_fop@udu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-9022-7046>

та пропонує інструментар відповідний явищам (Петрушенко, 2015).

Мета і завдання статті полягають у виявленні постмодерного впливу на розвиток певних тенденцій у філософській антропології та обґрунтуванні необхідності пошуків нового інструментаря та методів до розуміння людського. Адже нова парадигма є не просто гіпотетичним явищем, а радше констатацією поступово виведеного процесу, що набуває нових характеристик.

Виклад основного матеріалу.

Насамперед варто звернути увагу на те, що Постмодерн виробляє цілу низку концептів, які виступають доречними інструментами для опису та розуміння дійсності людини. Відтак, ми пам'ятаємо, що друга половина ХХ-го ст. увиразнилася значними змінами в соціальній дійсності. Це і розвиток консьюмеризму, і глобалізація, і інформатизація та стрімкий технологічний бум тощо. Так, коли філософи постмодерністи починають продукувати та обґрунтовувати концепти, які б відповідали цій соціальній дійсності, а з цим і аналізувати кризу їх призму оточуючі феномени та явища, ми отримуємо свого роду методологічні настанови. Як зазначає сучасна українська дослідниця проблематики Постмодерну – Гончаренко К., в постмодерній традиції формується свого роду «методологічна концептуальна сітка» (Гончаренко, 2014). Щодо тих концептів, які пропонуються постмодерністами, то їх палітра є обширною. Це і концепт плюралізму, або множинності, і різниця та повторення, концепт ризому та номаду тощо. В своїй розвідці ми будемо звертатися до окремих з них: до тих, які увиразнюють розуміння філософсько-антропологічних змін та надають нового бачення філософсько-антропологічної проблематики.

«Смерть Бога» та концепт множини. Перше, що не могло оминати філософську антропологію, це постмодерне осмислення «смерті Бога» з подальшим виведенням концепту множинності. Метафора «смерті Бога», що утверджується ще з часів Фрідріха Ніцше, а в постмодерні виливається у «смерть автора» (Р. Барт) та «смерть суб'єкта» (М. Фуко) провокуючи нові зміни. Саме на основі «смерті Бога» Жиль Дельоз та Фелікс Гваттарі формують новий дискурс множини: зникнення зовнішньої детермінанти змушує замислитися про множину, але крайню ще треба створити. Відтак ми отримуємо нові вектори до сприйняття центру, що відходить в бік децентрованої площини, а також відхід від глибини на

поверхню та номадичну кочівлю нею. Для Мішеля Фуко «смерть Бога» виражається у звільненні «існування від існування», що його обмежує, а також у підведенні до межі безмежного. У поєднанні з розумінням «поверхні» Ж. Дельоза це дає новий зріз в розумінні суб'єкта.

Дану далеко не вичерпну, але концептуально-вивірену стратегію щодо смерті Бога варто враховувати як дійсний вектор змін в філософській антропології. Саме цим постмодерністи поставили під сумнів єдність стабільного суб'єкта, запропонувавши натомість фрагментарного та контингентного, сформованого через дискурс соціальних практик номада-кочівника. Це, в свою чергу, призвело до нового погляду на людську ідентичність та самість; підкреслило плинність, нестабільність та мінливість. Так, перед філософською антропологією другої половини ХХ ст. постає задача, не просто перезбірки, а швидше формування нових норм, цінностей, ідеалів, які мають прийти на місце зруйнованим чи розмитим модерним зразкам.

Відтак перед філософською антропологією постає нове завдання, а саме перегляд питання людської ідентичності. Її множинність та гнучкість, що постійно змінюється під впливом різноманітних факторів вже не може бути статичною та незмінною. Такий стан справ, який антропологи називають «кризою ідентичності» та втраченою «стабільного я» ускладнює задачу визначення ідентичності та призводить до дезорієнтації та нестабільності. Тут можна йти шляхом, який пропонує Жан Бодрійяр та визнати той факт, що ідентичність стає частиною гіперреальності, де в повній мірі розмиваються межі між достеменним та штучним. А відтак і визнати, що не існує щонайменшого шансу відрізнити істинне «я» від його зразків та репрезентацій, що лише посилюють відчуття втрати ідентичності. Або ж йти шляхом, який пропонує Арджун Аппадурай, коли говорить про те, що повсякдення наскрізь просякнуте інтенсивностями різнопланових «я», що конструюються через множину соціальних світів (Appadurai, 1996). Чи розглянути інші концепції, що обґрунтовують чи спростовують дану проблему. Для нас же, наразі, більш значимим є констатування формування нової змінної з-поміж філософсько-антропологічної проблематики.

Становлення vs сутність.

Вищезазначені явища нестабільної ідентичності та глобалізації посилюються ще й такими концептними формами як «ризомність» та «ста-

новлення». В роботі «Тисяча плато» Жиль Дельоз (Deleuze, 1980) виводить концепт ризоми, що дає змогу описати нелінійність та мережевість будь-якої структури. Ризома дає розуміння того, що всі процеси в світі є множинним переплетенням шляхів та їх зв'язків, що у своїй сукупності становлять глобальну канву спільного простору. Поряд з цим автор «Тисячі плато» вводить концепт детериторизації, що засвідчує вихід за звичні межі та контексти та призводить до нового сприйняття зміненої ідентичності. Відтак, відштовхуючись від цього філософська антропологія більше зосереджується на ретериторіалізації, як створенні нових меж та контекстів в нетривкому глобальному вимірі. В цьому плані додатковим бонусом стає ще й пропонуваній Ж. Дельозом концепт «становлення»/becoming, який приходить на зміну сутності. Фіксована сутність розчиняється. Людина виходить на інший рівень де вимушена постійно переосмислювати та перелаштовувати свою самість у відповідь на зміну зовнішніх обставин та внутрішніх переживань. І хоча Ж. Дельоз прямо не пише про глобалізацію, він надає обґрунтованості інструментів до аналізу щодо взаємовпливу між нестабільною ідентичністю та глобалізацією.

Відмова від традиційних уявлень про істину та феномен постлюдини. Беззаперечним фактом залишається те, що Постмодерн підважує уявлення про традиційні цінності, а відтак і нівелює ідею щодо універсальності істин. В оптиці взаємозв'язку між «істиною» та «постлюдиною» факт можна інтерпретувати з різних позицій. З одного боку, критика універсальних істин та об'єктивного знання може бути тлумачена не інакше, як підтримка ідеї постлюдини. Адже повсюдний сумнів у традиційних уявленнях про людську природу, відкриває перспективи до їх радикальних змін. З іншого, постмодерний акцент на плюралізмі, множинності та розрізненні може бути інтерпретований як протистояння ідеї постлюдини, Оскільки зосереджує увагу на збереженні саме людської складової в її різноманітності та унікальності. Та якими б не були варіації інтерпретацій, важливим залишається сам факт цього втручання Постмодерну в зразкову вивіреність модерних уявлень про людину та людське.

Homo dividualis, а відтак і homo mobilis, що витісняють модерну форму homo individualis вказують на те, яким чином індивідуальність розпадається на множинну «дивідуальностей», що циркулюють в цифровому, технологічному тощо.

Констатація цього факту вказує на те, що наразі антропологія виявляється кардинально новим явищем до якого слід підходити з революційним методологічним апаратом. Парадоксальна антропологічна множинність постульованого Постмодерном нового конструкту людини має вагому різнобічну імплікативну сутність. Оскільки втиснута в різні процеси людського буття: від соціально-політичного дискурсу до практик віртуальної реальності та software.

Феномен постлюдини транслює важливу його сутнісну ознаку, а саме «person on the move»/особа в русі. Будь-то політичне, економічне чи віртуальне – людина виражається через постійні зміни себе та швидку динамічну зміну своїх траєкторій по заданій площині-сфері. В роботі «Маніфест кіборгів» в якості метафори до постлюдини, Донна Харавей (Haraway, 1991) вводить метафору «кіборга». Кіборг символізує розмивання меж між природним та штучним, біологічним та технологічним, людиною та машиною. Він ставить під сумнів істину дуальності людської природи, нівелює уявлення про людину як тіло-душа, фізіологія-духовність, матерія-психіка тощо. Образ кіборга увиразнює можливості створення нових ідентичностей та перегляду існуючих соціальних та культурних конструкцій. Концепт «sym-poiesis», який вводить Донна Харавей вимагає від антропологів свідомого прийняття тенденцій до міжвидової взаємодії. В її теорії істоти різних видів створюють свої світи. Це підкреслює необхідність визнання та поваги до різних форм життя у їх взаємозв'язку.

З «Маніфесту кіборгів» Донни Харавей, ми можемо вивести ще декілька вадливих аспектів, які надають повноти нівельованим істинам щодо модерного уявлення про людину. Дослідниця виходить з критики патріархальних та гетеронормативних структур, пропонуючи розуміння та вираження ідентичності, що виходять за межі бінарних категорій. Кіборг є символом спротиву традиційним соціальним структурам, що дозволяє формуванню припущень щодо альтернативних та більш інклюзивних форм суб'єктивності. Таким чином, метафора кіборга, що втілює ідею постлюдини руйнує й усталені та звичні форми розуміння ідентичності. Адже ідентичність постлюдини не залежить тепер від конкретного біологічного чи культурного контекстів. Вона виступає істотою, яка існує в мережі взаємозв'язків та взаємодії, що визнає множинність та мінливість власної природи.

Зрозуміло, що дана теорія не оминає й технологічний аспект, адже саме він стає невід'ємною частиною людського досвіду та її тілесності. Технології більше не виступають чимось зовнішнім та чужорідним, а навпаки: технології інтегровані в життя, а життя завдяки технологіям набуває нових форм існування через взаємодію технічного та біологічного.

Фрагментарність, деконструкція та трансгуманізм. Постмодерне явище деконструкції, яке відоме нам завдяки імені Жака Дерріда, тісно пов'язане та переплетене з його ідеєю децентралізації та руйнування логоцентрованих структур. Так, діставши образ Вавилону – місця Бога, «що деконструє», а точніше карає всіх, хто хотів жити під одним знаменням, підводить до ідеї десемінації, або розсіювання генеалогічних зв'язків. В його теорії це яскраво виражено різними мовами та мовними конструктами, семантичним багатозвуччям та безкінечністю чи цілковитою неможливістю перекладу (Дерріда, 1994). Так, для самого Ж. Дерріда за словом «Вавилон» не тягнеться жодного визначального шлейфу, хоча якщо брати традиційний модерний підхід, то там має знаходитися Бог, трагедія тощо.

Даний пасаж має нам засвідчити про те, що завдяки деконструюванню з'являється змога підважити поняття стабільності та фіксованості тих чи інших понять. А також, фіксованості самої людської сутності. Ідея її цілісності та універсальності пасує перед фрагментованістю та множинністю ідентичностей та культурних наративів. Будучи іронічно налаштованими щодо великих наративів та ідеологій, постмодерністи викристалізують гру та деконструкцію як основні методи аналізу культури.

З даних постмодерних настанов витікає таке явище як трансгуманізм, що постає свого роду викликом для філософської антропології. Адже трансгуманізм починає претендувати на знищення ідеї людської кінечності. Трансгуманісти стають на бік можливості подолання біологічних обмежень людини, в тому числі і смерті. Вони прагнуть покращення буття постлюдини, а тому такі технології як: генетична інженерія, кіборгізація, нанотехнології чи штучний інтелект є для них важливими засобами до реалізації ідей. Тут варто розуміти, що для постмодерністів технології є не просто нейтральними інструментами, а виступають культурними артефактами, які формують та відображають цінності суспільства. Відповідно, філософська антропологія, підхо-

пивши цю ідею намагаються обґрунтувати розмітність меж в традиційних категоріях буття і не просто сформувані утопічні мисленнєві конструкти, а намагаються вивести можливі результати взаємодії людського та нелюдського. В цьому їм сприяє ще й прикладна складова в якій вони зацікавлені.

Побачити в перші зсуви, які відбуваються в філософській антропології другої половини ХХ ст. та які тривають дотепер, можна вже на прикладі розвідок Ж. Батайя чи Р. Каюа. Обидва мислителі звертаються до питання священного, а також до гри, яка на ряду з іронією є чи не найулюбленішим інструментом до сприйняття будь яких процесів оточуючої дійсності. До прикладу, в Р. Каюа фігурують два основних режими людської діяльності гра та священне. Гра виступає свободною та спонтанною діяльністю, що не обмежена жодними правилами чи нормами. Священне ж навпаки, пов'язане з порядком, обмеженнями та заборонами (Каюа, 2003). Коли антрополог вводить в цю структуру поняття міфу та ритуалу, то розкриває таким чином способи завдяки яким люди намагаються осмислити та пережити священне. Міф розповідає про священне, а ритуал його інсценує. І хоча Р. Каюа прихильник дуальних конструкцій: тіло/душа, природа/культура тощо. Все ж його «гра зі священним», ставить під сумнів не лише крайню характеристику дського, але й додає множинної варіативності його переживань, що далекі від унормованої системи.

В свою чергу Ж. Батай (Bataille, 1973) в священному вбачає дещо, що виходить за рамки повсякденного досвіду. Для священного характерні і страх, і зваба. Шлях до нього пов'язаний з трансгресією, про яку говорив ще М. Фуко: зв'язок з ним можливий лише через прорив, лише завдяки доланню та порушенню норм та заборон (Foucault, 1977). Завдяки подоланню цих норм, людина здатна подолати межі свого існування. Звісно, увагу мислителя не оминає і питання «речовизму» та повсюдного споживання за яким він не бачить для людини жодного з натяків на священне. Людина добровільно втрачає з ним зв'язок, адже замість того аби відчувти благоговіння та трепет перед лицем священного вона обирає гру пустими оболонками знаків світу речей.

Висновки.

Таким чином, всі вище перераховані, але далеко не вичерпні – аспекти Постмодерну, його концепти виступили певною мірою рушіями до

змін сучасної філософської антропології. Або ж виявилися доречним методологічним інструментом, що дозволив філософській антропології більш швидко адаптацію до викликів, які перед нею постали.

Так, варто підсумувати, що постмодерністи перші кинули виклик традиційним уявленням про цілісність, центрованість, раціональність та автономність суб'єкта. У відповідності до контекстної історичної обумовленості вони визнали фрагментованість та множинність як єдиноможливі спо-

соби сприйняття, розуміння деконструйованого суб'єкта. І хоча ці способи осуджуються критиками, як такі що ведуть до релятивізму, нігілізму та фрагментованості самого людського досвіду. Все ж, варто погодитися, що за цим криється можливість звільнення від догм та відкритість новим перспективам у розумінні людського в складному, постійно змінюваному світі. Тим більш, що в світлі соціальних, технологічних чи інформаційних тенденцій старі підходи можуть виявитися вкрай неефективними.

Список використаних джерел

- Петрушенко В. Парадигма сучасної філософської антропології: провідні тенденції змін. *Humanitarian vision*. 2015. Vol. 1, Num. 2. С. 85-90.
- Гончаренко К.С. Історико-філософський методологічний проект Жюльєн Дельоза в сучасному європейському дискурсі. Автореферат. Київ, 2014. 20 с.
- Жицінський Ю. Бог постмодерністів : великі питання філософії в сучас. критиці модерну. Л. : Вид-во Укр. Катол. Ун-ту, 2004. 198 с.
- Appadurai A. *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis; London: Univ. of Minnesota Press, 1996. 402 p.
- Deleuze G. *A Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. Minneapolis, University of Minnesota Press, 1980. 649 p.
- Haraway D. *A Cyborg Manifesto: Science, Technology, and SocialistFeminism in the Late Twentieth Century*. Simians, Cyborgs and Women: *The Reinvention of Nature*. New York; Routledge, 1991, pp.149-181.
- Дерріда Ж. Позиції. Бесіди з Анрі Ронсом, Юлією Крістєвою, Жаном-Луї Удбіном, Гі Скарпетта. Жак Дерріда; пер. з фр. А. Ситника; упоряд. К. Сігова. К. : Кобза, 1994. 160 с.
- Каюа Роже. Людина та сакральне. Київ: *Ваклер*, 2003. 256 с.
- Bataille G. L'expérience intérieure. In: G. Bataille, *Oeuvres complètes V*, 1973. pp. 9-189.
- Foucault M. A Preface to Transgression. *Language. Counter-memory. Practice*. New York, Cornell University Press. 1977 pp. 24-53.

References

- Petrushenko V. (2015). Paradyhma suchasnoi filosofskoi antropolohii: providni tendentsii zmin. *Humanitarian vision*. Vol. 1, Num. 2. S. 85-90.
- Honcharenko K.S. (2014). Istoryko-filosofskyi metodolohichnyi proekt Zhylyia Deloza v suchasnomu yevropeiskomu diskursi. Avtoreferat. Kyiv, 20 s.
- Zhytsynskiy Yu. (2004). Boh postmodernistiv : velyki pytannia filosofii v suchas. krytytsi modernu. L. : Vyd-vo Ukr. Katol. Un-tu, 198 s.
- Appadurai A. (1996). *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis; London: Univ. of Minnesota Press, 402 r.
- Deleuze G. (1990). *Thousand Plateaus: Capitalism and Schizophrenia*. Minneapolis, University of Minnesota Press, 649 r.
- Haraway D. (1991). *Cyborg Manifesto: Science, Technology, and SocialistFeminism in the Late Twentieth Century*. Simians, Cyborgs and Women: *The Reinvention of Nature*. New York; Routledge, pp.149-181.
- Derrida Zh. (1994). Pozytsii. Besidy z Anri Ronsom, Yuliieiu Kristievoiu, Zhanom-Lui Udbinom, Hi Skarpetta. Zhak Derrida; per. z fr. A. Sytnyka; uporiad. K. Sihova. K. : Kobza, 160 s.
- Kaiua R. (2003). Liudyna ta sakralne. Kyiv: Vakler, 256 c.
- Bataille G. (1973). L'expérience intérieure. In: G. Bataille, *Oeuvres complètes V*, pp. 9-189.
- Foucault M. (1997). A Preface to Transgression. *Language. Counter-memory. Practice*. New York, Cornell University Press, pp. 24-53.

RUSLAN, GRECHKOSIY – doctoral student

at the Department of Philosophy educational and scientific institute of philosophy
and educational policy, Mykhailo Drahomanov University (Kyiv, Ukraine)

E-mail: kfil_fop@udu.edu.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-9022-7046>

THE INFLUENCE OF THE POSTMODERN ON THE FORMATION OF THE TENDENCIES OF MODERN PHILOSOPHICAL ANTHROPOLOGY

Abstract

Modern philosophical anthropology needs a revision of research problems. This is related to changes in social reality, as well as those trends that have formed in postmodern philosophy. The purpose and objectives of the article are to identify the postmodern influence on the development of certain trends in philosophical anthropology and to justify the need to search for new tools and methods for understanding the human. After all, the new paradigm is not just a hypothetical phenomenon, but rather a statement of a gradually evolving process that acquires new characteristics. Thus, since the formation of the philosophical concept of Postmodernism, we have seen that various directions of philosophy, including philosophical anthropology, are moving away from expansive and universalized systems, and turning to individual questions, problems, etc. Also, during the last decades, the emphasis in the understanding of the human itself, its possibilities and prospects has shifted somewhat. Therefore, in the article we will address some key moments of Postmodernism, which were turning points for philosophical and anthropological thought. Questioning of a person's integral self, which leads to the formation of a fragmented, multiple and constantly changing identity; the rhizomatic dispersion of man with his nomadic wanderings, which leads to the idea of the global as unifying and disidentifying and distancing at the same time; denial of the idea of universal truth, the objectivity of its constants, and a departure towards a series of constantly changing variabilities, various points of view and experiences, etc. Conclusion. Postmodernists were the first to challenge the traditional notions of the integrity, centeredness, rationality, and autonomy of the subject. In accordance with the contextual historical conditionality, they recognized fragmentation and multiplicity as the only possible ways of perceiving and understanding the deconstructed subject. And although these methods are condemned by critics as leading to relativism, nihilism, and fragmentation of human experience itself. Nevertheless, we should agree that this offers the possibility of liberation from dogma and openness to new perspectives in understanding the human in a complex, constantly changing world. Moreover, in the light of social, technological, or information trends, old approaches may prove to be extremely ineffective.

Key words: Postmodern, philosophical anthropology, concept, transhumanism, posthuman, «fluid identity», globalization.

© The Authors(s) 2024

This is an open access article under

The Creative Commons CC BY license

Received date 25.06.2024

Accepted date 15.07.2024

Published date 25.07.2024

How to cite: Руслан, Гречкосій. Вплив постмодерну на формування тенденцій сучасної філософської антропології. Humanities studies: Collection of Scientific Papers / Ed. V. Voronkova. Zaporizhzhia : Publishing house “Helvetica”, 2024. 20 (97). P. 39–44.

doi: <https://doi.org/10.32782/hst-2024-20-97-04>